

PROMENE?

Kad su danas pred nama fotografije sa ratnih i neposredno posleratnih mitinga, kongresa i konferencija vidi se sav narodski, prostorski dekorativni stil — čilimi, zastave, fotografije sa uskim ramovima, različite vaze, nekad čak od konzerve iz kojih viri raščupano cveće. Taj dekor oko stola predsedavajućeg imao je neposrednosti, naivnosti i poštenja — nije krio da je ipmroviziran, amaterski, dobrovoljan, da je svestan značaja trenutka i da je, pored sve skromnosti, vrlo svečan.

Danas je dekorativni stil u takvim prilikama ili samo neinventivno podražavanje tog posleratnog stila, ali sa više pretencijskih detalja (na primer na glasačkim mestima za vreme izbora), ili samo jednostavan dodatak arhitekturi koji naglašava radni karakter skupa ili je — u nekom srednjem, bezličnom rešenju, u duhu moderne arhitekture, malo otopljen manirnom unutrašnje dekoracije pred drugi svetski rat. Danas nema čistog našeg dekorativnog stila — njegove bezlične forme su najčešće ukusno zaglađene, čistih linija, ali bez originalnosti i estetskog značaja.

Možda je to uticaj modernog enterijera, pa i arhitekture, pa i urbanizma. U naše moderno slikarstvo je prodro čak i poslednji izdanak apstraktno umetnosti — enformel, ali Mondrijanov duh nije osvojio ni jednog našeg umetnika. Međutim, čitava naša arhitektura, pa i proizvodnja nameštaja, kao da se kreće od Mondrijanovih inspiracija. Oštre linije, pravi uglovi i gole ravnoteže — to je od bola ponavljani karakter većine novih zgrada.

Hitlerovska arhitektura, obuzeta antičkom monumentalnošću, pretećim grafizmom, vojničkom pompom i brutalnošću, upročena i prepotentna — odgovarala je potpuno jednoj ideologiji, jednom duhu. Moderni barok, slikovitost i raspevanost novog Brazila — takođe je poznat izraz jedne poznate ideje. Staljinsovo vreme, obeleženo baroknim terenima, velikim mesinganim ukrasima i hijerarhijski izdife-

renciranim foteljama, takođe je arhitektura određenog, svom sadržaju odgovarajućeg i smišljenog govora.

Kakav govor drži naša arhitektura? Možda je rano da zaključujemo, ali ona se suprotstavlja promenama svojim šablonskim manirima i to ne iz ekonomičnosti, ne i zbog imperativa industrijske proizvodnje, već iz inercije, već zato što nema klime koja očekuje i zahteva podjednaki napor — na našem novom i ličnom u stilu i na maksimalnoj ekonomičnosti.

Naši praznici još uvek uglavnom liče jedni na druge. Parade liče na parade. Tribine na tribine. Parole na parole. Priredbe i programi na priredbe i programe. Simboli na simbole. I tako ostajući slični, ne oživljavajući svoj odnos prema onome što izražavaju, ne osvežavajući se, simboli blede. I praznici mogu da izblede.

Prvo u kratkometražnom filmu „Osmeh 61“, pa u kratkometražnom filmu „Parada“, Dušan Makavejev je pokušao da se na nov način postavi prema simbolima, prema peradi, prema spoljnjem sjevu prazničkog trenutka — da u njima vidi ne ono što simbolišu, već ono što materijalno jesu, a da ono što simbolišu vidi u ljudima koji prave paradu, za sebe, da bi uživali u njoj, da bi u njoj bili onakvi kakvi jesu. To je jedan nov odnos prema spektaklu parade, koji detronizuje zastareli dekor u ime ljubavi za ljudske osmehe, raspoloženja, neraspoloženja, pesme i smisla čitavog događaja. I prema toj promeni izražava se otpor (jer težnja da praznike doživimo uvek svežije i na nov način vezujući se za tradicije, još ostaje stidljiva, nenametljiva). Taj otpor je više stvar emotivnog stanja, stvar navike da se u simbolu vidi svetinja, ali taj otpor će nestati, ako se razume želja da se simboli, parola, praznici ožive kroz promene i obogaćenja uvek još više.

ROBER DESNOS

10-74518743
nekada davno

Nekada davno prolazio sam kroz našu palatu od lišća
Polako je žutelo u mahovini
A daleko u moru školjke su se grčevito hvatale za stene
Tvoja uspomena ili tačnije tvoja topla prisutnost bila je na istom mestu
Tvoja prozirna prisutnost i moja
Ništa se nije izmenilo samo je sve malo ostarelo kao moje oči i slepoočnice
Ne dopada vam se ova fraza? Pustite pustite prijatno je ponekad našaliti se sa samim sobom
Sve je ostarelo sem tvoje prisutnosti
Nekada davno prolazio sam usamljen zalivom za vreme oseke
Talasi su šumeli iluzorno
Trup potopljenog broda kojeg se sećaš — sećaš se kako smo se one noći ljubili za vreme bure? — a možda to nije bio trup potopljenog broda nego fini damski šešir bacan vetrom u prolećnoj kiši? — stalno je stajao na istom mestu
Uostalom šta me briga zaigrajmo bolje među trnjinama
Aperitivi su promenili imena i boje
Duge služe kao okvir za lednike
Nekada davno ti si me volela.

nijedna druga nikad

Nijedna druga nikad ma i zvezde, ma i usamljenost
Ma ječalo i drveće kojom predveče podsećaju krunu
Nijedna druga nikad neće poći putem koji je moj put
Što više se udaljavaš tim više raste tvoja senka
Nijedna druga nikad neće pozdraviti mora u osvit kad umoran od dugog lutanja izadem iz tavnih šuma i zelenih kopriva da bih išao po peni
Nijedna druga nikad neće mi staviti ruke na čelo ni na oči
Nijedna druga nikad suprotstavljam se laži verolomstvu
Brod je ukotvljen možeš preseći užad
Nijedna druga nikad
Orao zarobljen u kavezu grize polako poželele bronzane rešetke
Pobeći!
Nedelja slavuji pevaju u svetlozelenoj šumi devojke se dosaduju pred kavezom u kome se bije kanarinac a na pustoj ulici sunce polako prevlači usku svetlu liniju po zagrejanom trotoaru
Preći ćemo duge linije
Nijedna druga nikad
I ja usamljen kao uzeli brljan u vrtu u predgrađu kao staklo
I ti nijedna druga nikad.

Preveo s francuskog
PETAR VUJICIC

HORHE LUIS BORNES

10-74518803
malom pesniku antologije

KAMO spomen na dane
zemne koji su ti pripadali, i bol i radost
ti tkali i čitav svemir tebi bili?

Deljiva reka godina
izgubi ih; ti reč si samo jednog imenika.

Drugima bogovi dadoše slavu bezmernu,
natpise i datume i poprjsa i tačne biografje;
o tebi znamo samo, mračni prijatelju,
da si slavujta čuo, jedne večeri.

Pod asfodelama senki, gorda senka tvoja
na škrtost, izvesno, misli bogova.

Ipak, dani su mreža otrcanih jada, i
zar ima bolje sudbe od pepela zaborava?

Po drugima bogovi prospaše neumitno svetlo
slave, koja u dušu prodiere i napukline zbraja,

slave, koja napolstetku gnječi ružu pokloničku;
s tobom behu milosrdni, brate.

U zanosu jednog sutona koji noć ne rada
slušaš Teokritovog slavujta glas.

gorda pohvala tišine

NASLOVI svetlosni napadaju tminu divnije od
meteora.

Visoki neprobojni grad rasploduje se preko pampe.
Uveren u život svoj i smrt svoju, gledam često ljubive,
rado bi ih razumeo.

Dan im je pohlepan kao laso u vazduhu.
Noć im je predah od boja u besu željeza, spremni za napad.
Govore o čovečnosti.

Moja je čovečnost što osećam da smo glasovi zajedničke jadikovke.
Oni govore o otadžbini.

Moja je otadžbina treptaj gitare, nekoliko slika, jedna sablja stara
jasna molitva vrbu u sumrak.

Vreme me nadživljuje.
Spokojniji od senke svoje, krtim obor njihove lakomosti ljute.
Oni su neminovno, jedan jedini put zacelo dostojni jutra. Ja se
zovem neko i bilo ko.

Stih njihov je traženje tuđeg priznanja.
Od stiha svog očekujem samo da me ne porekne, i to je mnogo.

Da ne bude trajnost lepote već duhovna izvesnost.
Očekujem od svog stiha da ga puterai i usamljenost potvrđuju.

Zadovoljne labave vere oplivljujama život svoj.
Lagano prolazim ko neko iz daleka što brodi i ne nada se

Preveo s naporednih tekstova
nemačkog i španskog:
SLOBODAN MILETIC